

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПРИКЛАДНОЇ ЕКОНОМІКИ ТА
МЕНЕДЖМЕНТУ ІМ. Г.Е. ВЕЙНШТЕЙНА

МАТЕРІАЛИ

XI МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

17 – 18 ЖОВТНЯ 2023 р.

«ЕКОНОМІЧНІ ТА СОЦІАЛЬНІ АСПЕКТИ

РОЗВИТКУ УКРАЇНИ НА ПОЧАТКУ XXI СТОЛІТТЯ»

м. Одеса

УДК 330.34:005.35(477"20")

Економічні та соціальні аспекти розвитку України на початку ХХІ століття. Матеріали ХІ Міжнародної науково-практичної конференції 17-18 жовтня 2023 року. Одеса: Одеський національний технологічний університет, 2023. – 663 с.

У матеріалах конференції знайшли відображення економічні та соціальні аспекти розвитку України на початку ХХІ століття. Були запропоновані шляхи вирішення найактуальніших та нагальних проблем багатьох сфер сучасного бізнесу та новітні управлінські технології в сучасних турбулентних умовах існування підприємств. В доповідях особлива увага приділялась прикладному характеру досліджень та їх впливу на поліпшення економічної ситуації в країні.

Науковий редактор Козак К.Б. - д-р екон. наук, професор, директор ННІПЕіМ ім. Г. Е. Вейнштейна ОНТУ

Редакційна колегія:

Агеева І.М. – к.е.н., доц., Басюркіна Н.Й. – д.е.н., проф., Баранюк Х.О. – к.е.н., доц., Лагодієнко В.В. – д.е.н., проф., Немченко В.В. – д.е.н., проф., Павлов О.І. – д.е.н., проф., Седікова І.О. – д.е.н., проф., Ніколюк О.В. – д.е.н., проф., Козак К.Б. – д.е.н., проф., Соловей А.О. – к.і.н., доц., Згадова Н.С. – к.е.н., доц., Маркова Т.Д. – к.е.н., доц., Волкова А.Ю. – ас., Мільчева В.В. - PhD, доц., Новикова В.С.

Матеріали додаються за оригіналами рукопису

Редакційна колегія не несе відповідальності за зміст та сутність наданих матеріалів

АНАЛІЗ ЗМІН В ТОВАРНІЙ СТРУКТУРІ ЕКСПОРТУ, ВИЗВАНИХ УМОВАМИ ВІЙНИ

Антонюк П.О. к.е.н., с.н.с.

ДУ «Інститут ринку та економіко-екологічних досліджень НАН України»

Антонюк О.П., к.е.н., доцент, Ступницька Т.М., к.е.н., доцент

Баранюк Х.О., Ph.D., доцент

Одеський національний технологічний університет, м. Одеса

Російсько-українська війна продовжує суттєво впливати на економічний стан держави і, особливо, на її експортну діяльність. Експортні операції України, як у минулому році, так і у першому півріччі поточного року, зазнають кардинальних змін стосовно вартості поставлених за кордон товарів, а також товарної і географічної структур. Так, у 2022 р. експорт товарів скоротився до 44136 млн дол. проти 68072 млн дол. у 2021 р., тобто на 23 936 млн дол. або на 35,2%. Це дуже значні втрати для держави і її фінансів. Варто зазначити, що вітчизняні експортери в певній мірі пристосовуються до роботи в нових умовах, про що свідчить зменшення темпів спаду товарного експорту. Якщо у першому півріччі 2022 р. проти відповідного періоду 2021 р. експорт зменшився з 29860 млн дол. до 22732 млн дол., тобто на 7128 млн дол. або на 23,9%, то за цей же період у 2023 р. скорочення проти 2022 р. склало 3325 млн дол. або 14,6%. Більш того, по певних товарах, згідно УКТЗЕД в поточному році експорт товарів перевищив рівень 2021 – 2022 рр. (табл. 1).

Таблиця 1 – Товарна структура зовнішньої торгівлі у першому півріччі 2021 – 2023 рр.*

Код та назва товарів згідно з УКТЗЕД	2021 р.		2022 р.		2023 р.		2023 р. у % до	
	млн дол.	%	млн дол.	%	млн дол.	%	2021р.	2022р.
Всього	29860	100	22732	100	19407	100	65,0	85,4
I. Живі тварини, продукти тваринного походження	599	2,0	684	3,0	681	3,5	113,9	94,6
II. Продукти рослинного походження	5045	16,9	5480	24,1	6701	34,5	132,8	122,3
III. Жири та олії тваринного або рослинного походження	3298	11,0	2754	12,1	2850	14,7	86,4	103,5
IV. Готові харчові продукти	1867	6,3	1189	5,3	1529	7,9	81,9	128,6
Агропродовольчі продукти	10809	36,2	10107	44,5	11761	60,6	108,8	116,4
V. Мінеральні продукти	4601	15,4	2793	12,3	1247	6,4	27,1	44,6
XV. Недорогоцінні метали та вироби з них	7033	23,6	4009	17,6	2121	10,9	30,2	52,9

Продовження табл. 1

Код та назва товарів згідно з УКТЗЕД	2021 р.		2022 р.		2023 р.		2023 р. у % до	
	млн.дол.	%	млн. дол	%	млн. дол.	%	2021р.	2022р.
XVI. Машины, обладнання та механізми; електротехнічне обладнання	2601	8,7	2115	9,3	1497	7,7	57,6	70,8
Інші до XXI	4816	16,1	3708	16,3	2781	14,4	57,7	75,0

* Розраховано авторами за даними Державної служби статистики України [3]

Як видно з даних табл. 1, найбільшу частку у товарній структурі експорту в першому півріччі займали агропродовольчі товари (60,6%). На нашу думку, це може бути однією з причин припинення рф зернової угоди з метою зменшення доходів від експорту і ускладнення фінансового стану держави. Вітчизняним експортерам вдалось збільшити експорт не тільки в порівнянні з минулим воєнним роком (116,4%), але і з 2021 роком, який явився рекордним за весь період незалежності. По іншим провідним товарам експорту – мінеральні продукти, недорогоцінні метали та вироби з них, машини, обладнання та механізми і електротехнічне обладнання спостерігається поступове скорочення продаж і, найбільше, по недорогоцінним металам, що пов'язане з військовими діями і окупацією районів їх виробництва. З Донецької та Луганської областей експорт практично зупинений. У складі агропродовольчих товарів провідні позиції займають продукти рослинного походження, а саме – зернові культури та насіння і плоди олійних рослин. Обсяг експорту в першому півріччі 2023 зріс, в порівнянні з відповідним періодом 2021 р. з 5045 млн дол. до 6701 млн дол. або на 132,8%, а частка продуктів рослинного походження в складі агропродовольчих товарів склала 57,0%. У складі продуктів рослинного походження варто виділити зернові культури – 5316 млн дол. в першому півріччі 2023 р. (126,4% до 2022 р.) та насіння і плоди олійних культур 1123 млн дол. (113,7%). На ці дві товарні групи приходить 96,1% експорту продуктів рослинного походження. В топ-5 товарів агропродовольчого експорту, крім названих, ввійшли: олії та жири – 2850 млн дол., залишки та відходи харчової промисловості – 681 млн дол. та м'ясо і субпродукти – 439 млн дол., на які припадає 88,5% всього агропродовольчого експорту. Таким чином, характерний для зовнішньої торгівлі України низький ступінь товарної диверсифікації експортних потоків в умовах війни посилюється.

В умовах війни відбулись значні зміни у географічній структурі товарного експорту. Так як вільним залишився лише західний кордон країни, то експортні потоки було спрямовано в країни ЄС, а також транзитом в інші країни. До війни головним споживачем агропродовольчої продукції України були країни Азії – більше 60% експорту [2]. У 2022 р. і в

першому півріччі 2023 р. основний ринок збуту вітчизняної агропродовольчої продукції перемістився в країни ЄС. Так, в першому півріччі 2023 р. країни ЄС імпортували 44,8% української агропромислової продукції на суму 5270 млн дол., що складає 108% рівня відповідного періоду 2022 р. Натомість, країни Азії, що імпортують вітчизняну продукцію головним чином через чорноморські порти, зменшили обсяги закупівель в першому півріччі 2023 р. до 3755 млн дол. або 31,9% нашого експорту. Агропродовольчий експорт до країн Африки теж продовжує скорочуватись. У довоєнний період на країни цього континенту приходилось до 14% вітчизняного експорту [1]. У 2023 р. – перше півріччя імпорт з України склав 684 млн дол. або 5,8%.

Відповідно географічній структурі можна розглядати і топ-10 імпортерів вітчизняної агропродукції: країни ЄС – Румунія, Польща, Іспанія, Нідерланди, Італія, Угорщина, Німеччина; країни Азії – Китай, Туреччина; країни Африки – Єгипет. За результатами першого півріччя 2023 р. імпорт склав: країни ЄС – 4262 млн дол. (36,2% нашого експорту), країни Азії – 2655 млн дол. (22,6%) і Єгипет – 402 млн дол. (3,4%). Рейтинг країн-імпортерів вітчизняної агропродовольчої продукції знову очолив Китай (у 2022 р. опустився на 4 місце), що здійснив закупівлі на суму 1428 млн дол. (12,1% нашого експорту).

Таким чином, товарний експорт, в тому числі і агропродовольчий, до країн Азії та Африки в значній мірі залежить від функціонування «зернового коридору», та використання альтернативних логістичних маршрутів і може характеризуватись певною невизначеністю.

Висновки:

1. В результаті військових дій товарний експорт скорочується, що означає значні втрати для фінансів держави.

2. У деяких сферах експорту, головним чином агропродовольчій, експортерам вдалося пристосуватись до нових умов, відновити свої довоєнні позиції, а також нарастити експортні поставки до 60,6% товарного експорту. Нині агропродовольча продукція – основний експортний товар країни.

3. Варто допустити, що такі значні експортні доходи України явились однією з причин відмови росії від зернової угоди з метою погіршення фінансового стану нашої держави.

4. Блокування кордонів, портів змінило експортні маршрути на захід, в результаті чого головним споживачем агропродовольчих товарів стають країни ЄС. Натомість, країни Азії, які в довоєнний період були головним споживачем вітчизняної продукції, приблизно вдвічі зменшили обсяги закупівель.

5. В ситуації з українським експортом товарів в існуючих умовах може прослідкуватись певна невизначеність.

Література

1. Антонюк П.О., Антонюк О.П., Ступницька Т.М., Баранюк Х.О. Аналіз стану торгівлі агропродовольчими товарами України з країнами Африки // Економіка харчової промисловості. 2019. Т.11, вип. 2. С. 3-12. doi: 10.15673/fie.v11i2.1388
2. Антонюк О.П., Антонюк П.О., Лисюк В.М. Країни Азії – головний партнер України в торгівлі агропродовольчими товарами // Економіка харчової промисловості. 2012. Т.10. Вип. 2 с. 22-30. doi: 10.15673/fie.v10i2.957
3. Державна служба статистики: [Веб-сайт]. Київ. 2023. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 5.09.2023 р.)

147. <i>Stupnytska T.M., Kozak O.A., Volodina O.P.</i> MODERN ASPECTS OF THE ANALYSIS OF THE RATIO OF RECEIVABLE AND CREDITOR INDEBTEDNESS.....	501
148. <i>Антонюк П.О., Антонюк О.П., Ступницька Т.М., Баранюк Х.О.</i> АНАЛІЗ ЗМІН В ТОВАРНІЙ СТРУКТУРІ ЕКСПОРТУ, ВИЗВАНИХ УМОВАМИ ВІЙНИ.....	505
149. <i>Ощепков О.П., Белкін Д.О.</i> АНАЛІЗ КОРЕЛЯЦІЙНОЇ ЗАЛЕЖНОСТІ МІЖ АКТИВНИМИ ОСНОВНИМИ ЗАСОБАМИ ТА ЧИСТИМ ДОХОДОМ ПІДПРИЄМСТВА (НА ПРИКЛАДІ М'ЯСОПЕРЕРОБНИХ ПІДПРИЄМСТВ).....	509
150. <i>Купріна Н.М., Гребейнікова Н.А., Величко О.М.</i> СУЧАСНІ АСПЕКТИ АНАЛІЗУ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА В СИСТЕМІ ОЦІНКИ РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ	512
151. <i>Купріна Н.М., Беспалько О.В., Лосєва О.В.</i> СУТНІСТЬ АУДИТУ ТА АУДИТОРСЬКИХ ПОСЛУГ: ТЕОРЕТИЧНИЙ ТА ПРАКТИЧНИЙ АСПЕКТ	516
152. <i>Купріна Н.М., Молчанов В.І., Побожий Ю.О., Євич М.В.</i> АНАЛІЗ ЛІКВІДНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА: ТЕОРЕТИЧНИЙ ТА ПРАКТИЧНИЙ АСПЕКТ	519
153. <i>Купріна Н.М., Чабан Ю.О., Галушкіна А.А., Манолій А.Ю.</i> ФАКТОРНІЙ АНАЛІЗ ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ПІДПРИЄМСТВА В СИСТЕМІ ОЦІНКИ РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ	524
154. <i>Ощепков О.П., Магденко С.О., Малицький І.А.</i> ДИНАМІКА ВПЛИВУ ОБОРОТНИХ ЗАПАСІВ НА ПОКАЗНИКИ ЛІКВІДНОСТІ ТА ОБОРОТНІСТЬ ОБОРОТНИХ АКТИВІВ.....	529
155. <i>Мельник Ю.М., Дерменжи С.О. Кіртока Р.Г.</i> ОРГАНІЗАЦІЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ.....	532
156. <i>Мельник Ю.М., Сарієва Г.І.</i> УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМИ АКТИВАМИ ПІДПРИЄМСТВА.....	536
157. <i>Ступницька Т.М., Кучеренко Л.С., Володіна О.П.</i> НЕОБОРОТНІ АКТИВИ ПІДПРИЄМСТВА: АСПЕКТИ АНАЛІЗУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ.....	540
158. <i>Тарасова О.В., Марковська О.Р.</i> ІННОВАЦІЙНИЙ ШЛЯХ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ.....	544